

System wyborczy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy*, dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl [dostęp 22.06.2020 r.].
- Źródło: Ferdynand Rymarz, *Ferdynand Rymarz: Progi wyborcze – elementem demokratycznego systemu wyborczego*, 8.05.2013 r., dostępny w internecie: studioopinii.pl [dostęp 22.06.2020 r.].

- Źródło: Dariusz Grzędziński, *O co chodzi w JOW-ach? Co by było, gdyby w Polsce obowiązywały jednomandatowe okręgi wyborcze?*, 12.05.2015 r., dostępny w internecie: polskatimes.pl [dostęp 19.02.2020 r.].

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

W tym materiale powtórzymy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu systemów wyborczych oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Przeanalizujesz istotne elementy systemu wyborczego.
- Scharakteryzujesz polski system wyborczy.
- Wyjaśnisz, czym jest system wyborczy.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

System wyborczy

[System wyborczy](#) to szczegółowe zasady proceduralne określające sposób przygotowania i przeprowadzenia wyborów, ustalenia wyników oraz podziału mandatów. Ogół kwestii związanych z przeprowadzeniem wyborów regulowany jest przez ordynacje wyborcze (w formie ustawy). Systemy wyborcze wpływają bezpośrednio na skład ciał przedstawicielskich i na kształt systemów partyjnych.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wielkość okręgów wyborczych jest określona przez liczbę mandatów możliwych do uzyskania z danego okręgu. Okręgi mogą być jednomandatowe, dwumandatowe i wielomandatowe; w niektórych krajach jeden okręg wyborczy obejmuje terytorium całego kraju (np. Niderlandy, Izrael). Im więcej jest mandatów do obsadzenia z danego obszaru, tym większe szanse na ich uzyskanie będą miały partie średnie i małe (w systemie proporcjonalnym).

Kształt okręgu wyborczego wyznaczony jest przez jego granice, które często pokrywają się z podziałem administracyjnym kraju. Na kształt okręgów mają więc wpływ wielkość obszaru, liczebność i przekonania polityczne mieszkańców. Zmiany granic okręgów wyborczych mogą wpływać na wyniki wyborów. Kształt okręgu ma istotne znaczenie, zwłaszcza jeśli na jakimś obszarze występuje koncentracja elektoratu jednego ugrupowania politycznego. Dlatego przebieg granic okręgów może stać się przedmiotem politycznej dyskusji i manipulacji. Szczególnie ważna jest kwestia kształtu w jednomandatowych wyborach większościowych.

Z wielkością i kształtem okręgu wyborczego związany jest „**koszt**” **uzyskania mandatu**. „Koszt” nazywamy liczbę głosów potrzebnych do zdobycia mandatu. Oblicza się go, biorąc pod uwagę liczbę oddanych głosów ważnych, liczbę mandatów przypadających na dany okręg i liczbę partii (kandydatów) uczestniczących w wyborach. Przeciętny „koszt” uzyskania mandatu obniża się wraz ze wzrostem wielkości okręgu (zwiększa się wówczas liczba mandatów) i/lub gdy startuje więcej kandydatów. Rośnie natomiast w sytuacji, gdy zostało oddanych więcej ważnych głosów.

Formuła wyborcza, kształt, wielkość okręgów wyborczych, „koszt” miejsca w parlamencie, uprawnienia wyborcy są ważne w każdym systemie wyborczym – większościowym i proporcjonalnym. Natomiast [progi wyborcze](#) i matematyczny wzór na obliczenie mandatów występują tylko w systemach wyborczych proporcjonalnych i mieszanych.

Uprawnienia wyborcy w trakcie głosowania zależą od przyjętej struktury głosowania. Można wyróżnić następujące sposoby głosowania:

- głosowanie kategoryczne – wyborca wskazuje kandydata lub kandydatów jednej partii, na którą oddaje głos;
- głosowanie porządkujące – wyborca ma możliwość oznaczenia kolejności kandydatów na liście według swoich preferencji politycznych.

Uprawnienia przyznane wyborcom wpływają na kształt relacji między nimi a kandydatami czy partiami. Tam, gdzie obowiązuje zasada głosowania kategorycznego, istnieje większa zależność polityki i programu działania partii od jej

elektoratu. Wyborcy w większym stopniu modyfikują działania polityków i ich ugrupowań. Rodzaj uprawnień przyznanych wyborcom ma większy wpływ na strategię działania partii niż na kształt systemu partyjnego.

Progi wyborcze (klauzule zaporowe) są stosowane w systemach wyborczych proporcjonalnych i mieszanych. Wprowadzają one ograniczenia w przydziale mandatów. Aby uczestniczyć w podziale mandatów, partia musi osiągnąć poparcie wyborców na określonym poziomie. Progi wyborcze stosowane są w celu powstrzymania procesu rozdrobnienia politycznego parlamentu. Klauzula zaporowa obowiązuje w większości krajów Europy, gdzie funkcjonuje proporcjonalna formuła wyborcza, ale nie jest stosowana w żadnym kraju Ameryki. Progi wyborcze zwykle kształtują się na poziomie 3–5 proc., choć są kraje, gdzie wynosi on 10 proc. (np. Liechtenstein, Turcja). W niektórych krajach występują zróżnicowane progi wyborcze: inne dla komitetów wyborczych partii i wyższe dla koalicji wyborczej. W Polsce 8-proc. próg wyborczy dla koalicji nie zależy od jej wielkości, ale np. na Cyprze, w Czechach czy w Rumunii zwiększa się w miarę wzrostu liczby partii tworzących koalicję.

Formuła wyborcza jest podstawowym kryterium przy klasyfikowaniu systemów wyborczych. Określa ona metodę (regułę) przeliczenia siły poparcia uzyskanego w wyborach przez komitety wyborcze na mandaty uzyskane za pomocą systemu wyborczego. Wyróżnia się wiele wariantów systemów wyborczych. Zastosowanie określonego typu systemu wyborczego ma bezpośredni wpływ na podział mandatów między partiami, oddziałuje też na politykę wyborczą przez nie prowadzoną. Także zachowania wyborców kształtowane są przez określone systemy wyborcze.

Wybór określonego systemu wyborczego przez dane państwo nie zawsze ma charakter świadomy i celowy. Zwykle jest wynikiem uwarunkowań historycznych i społecznych, tradycji politycznej czy spuścizny po systemach politycznych w krajach pokolonialnych.

Na podstawie stosowanej formuły wyborczej wyróżniamy następujące typy systemów – formuł wyborczych: **większościowe, proporcjonalne i mieszane**.

Słownik

kooptacja

sposób uzupełniania lub zmiany składu członkowskiego instytucji lub organu kolegialnego; kooptacja odbywa się przez podjęcie stosownej uchwały przez tę instytucję, bez odwoływania się do woli wyborców czy też rozstrzygnięcia innej instytucji lub sądu

system wyborczy

ordynacja wyborcza; zbiór przepisów regulujących sposób przeprowadzenia wyborów, a w szczególności zasady wyłaniania ich zwycięzców i podziału mandatów

próg wyborczy

klauzula zaporowa; minimalny procent poparcia wyborców uprawniający komitet wyborczy do uczestniczenia w rozdziale mandatów

Mapa myśli

Polecenie 1

Być może jeszcze w szkole średniej będziesz mieć okazję głosować w swoich pierwszych w życiu wyborach. W dostępnych źródłach poszukaj informacji na temat systemu wyborczego obowiązującego w Polsce.

Scharakteryzuj polski system wyborczy, uzupełniając mapę myśli o właściwe informacje.

- system wyborczy w Polsce
 - wybory do Sejmu RP
 - wielkość i kształt [br]okręgów wyborczych
 - 41 okręgów
 - okręgi wielomandatowe
 - wielkość okręgów od 7 do 20 mandatów
 - progi wyborcze
 - 5% dla pojedynczych partii
 - 8% dla koalicji wyborczych
 - brak progu dla komitetów wyborczych zarejestrowanych organizacji mniejszości narodowych
 - formuła wyborcza
 - metoda D'Hondta (uznawana za korzystną dla dużych ugrupowań)
 - system proporcjonalny
 - wybory do Senatu RP
 - wielkość i kształt [br]okręgów wyborczych
 - 100 okręgów
 - okręgi jednomandatowe
 - wybory uzupełniające – przyczyny
 -
 -
 -
 - formuła wyborcza
 - system większościowy
 - uprawnienia wyborcy
 -
 -
 -

Ćwiczenie 1

Wskaż, czy któryś z elementów opisanego przez ciebie systemu wzbudza kontrowersje. Opisz, na czym polegają.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, czym jest koszt uzyskania mandatu.

- System łapówkarski związany z wyborami.
- Koszt organizacji wyborów w danym regionie.
- Liczba głosów potrzebnych do zdobycia mandatu.
- Opłata wnoszona w momencie wpisania na listę wyborczą.

Ćwiczenie 2

Wstaw odpowiednie słowa w luki.

W polskim Kodeksie wyborczym ustawodawca wpisał różne modele systemów wyborczych. Wybory prezydenckie odbywają się i wymagana jest , dlatego najczęściej przeprowadzane są w . System większościowy został również wprowadzony w wyborach do , ale aby uzyskać mandat potrzebna jest . Natomiast jest wybierany według modelu i obowiązuje w Polsce , która wynosi dla partii i dla koalicji. Według proporcjonalnego systemu wyborczego wyłaniani są również posłowie do , co jest zgodne z ogólnoeuropejskimi ustaleniami.

proporcjonalnego

4%

5%

większość zwykła

pośła

co pięć lat

sejmu

trzech turach

większość bezwzględna

Parlamentu Europejskiego

blokowego

8%

sejm

dwóch turach

klauzula zaporowa

co cztery lata

senatu

senatora

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, czym jest ordynacja wyborcza.

Ćwiczenie 4

Wskaż, jaki system wyborczy obowiązuje w Polsce w wyborach do sejmu.

Zaznacz swoją odpowiedź.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 5

Połącz w pary państwa z obowiązującymi w nich rodzajami systemów wyborczych w wyborach parlamentarnych.

system proporcjonalny

Wielka Brytania

system większości zwykłej

Francja

system mieszany

Niemcy

system większości bezwzględnej

Belgia

Materiał źródłowy do ćwiczeń nr 5–6.

((Dariusz Grzędziński

O co chodzi w JOW-ach? Co by było, gdyby w Polsce obowiązywały jednomandatowe okręgi wyborcze?

Postulat wprowadzenia JOW-ów, czyli jednomandatowych okręgów wyborczych, to główne hasło programowe Pawła Kukiza. Pomysł zmiany ordynacji wyborczej i rozbicia partyjnych układów mocno podziałał na wyobraźnię wyborców, którzy zapewnili Kukizowi ponad 20 proc. poparcia w wyborach. W walce o wyborców rozpisanie referendum na temat wprowadzenia JOW zapowiedział już Bronisław

Komorowski. Jednak wprowadzenie JOW nie musi wcale oznaczać likwidacji dominacji silnych partii politycznych – twierdzą eksperci.

Gdyby doszło do zmiany ordynacji wyborczej w wyborach do sejmu i wprowadzenia jednomandatowych okręgów wyborczych, Polska zostałaby podzielona na 460 okręgów wyborczych, czyli tyle, ilu jest posłów. W każdym z okręgów wystartować mogłaby dowolna ilość kandydatów, ale posłem zostałby tylko jeden – ten, który otrzymałby największą liczbę głosów.

Źródło: Dariusz Grzędziński, *O co chodzi w JOW-ach? Co by było, gdyby w Polsce obowiązywały jednomandatowe okręgi wyborcze?*, 12.05.2015 r., dostępny w internecie: polskatimes.pl [dostęp 19.02.2020 r.].

Ćwiczenie 6

Wskaż element aktualnie obowiązującego systemu wyborczego, który wraz z wejściem w życie JOW-ów straciłby rację bytu.

Zaznacz swoją odpowiedź.

Porównaj swoją odpowiedź

Ćwiczenie 7

Zwolennicy JOW-ów twierdzą, że ich wprowadzenie miałoby pozytywnie wpłynąć na „odpartyjnienie” wyborów. Wyjaśnij, na czym miałyby polegać wskazane zjawisko.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

((Ferdynand Rymarz

Ferdynand Rymarz: Progi wyborcze – elementem demokratycznego systemu wyborczego

W pierwszych polskich wyborach do sejmu w 1991 r. nie stosowano żadnych progów wyborczych, a w efekcie tego do parlamentu weszło 29 ugrupowań politycznych, wśród których 11 z nich było reprezentowanych przez jednego posła.

Źródło: Ferdynand Rymarz, *Ferdynand Rymarz: Progi wyborcze – elementem demokratycznego systemu wyborczego*, 8.05.2013 r., dostępny w internecie: studioopinii.pl [dostęp 22.06.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy brak progu wyborczego sprzyja stabilizacji rządowej. Uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do tekstu.

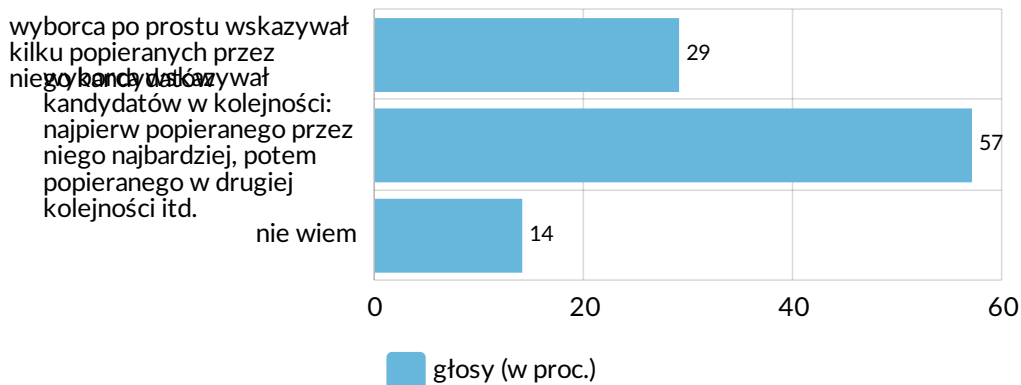
Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z wykresami i wykonaj ćwiczenie.

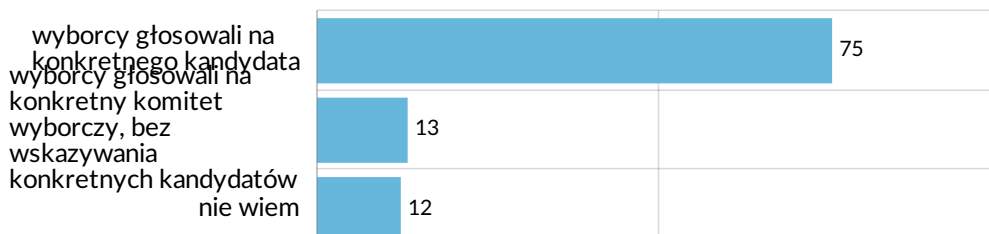
Czy Pan(i) zdaniem lepiej by było, gdyby w wyborach do sejmu:

Źródło: *Jakiego systemu wyborczego chcą Polacy?*, Komunikat z badań CBOS, 94/2015, cbos.pl [dostęp: 02.12.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Czy Pan(i) zdaniem lepiej by było, gdyby w wyborach do sejmu:

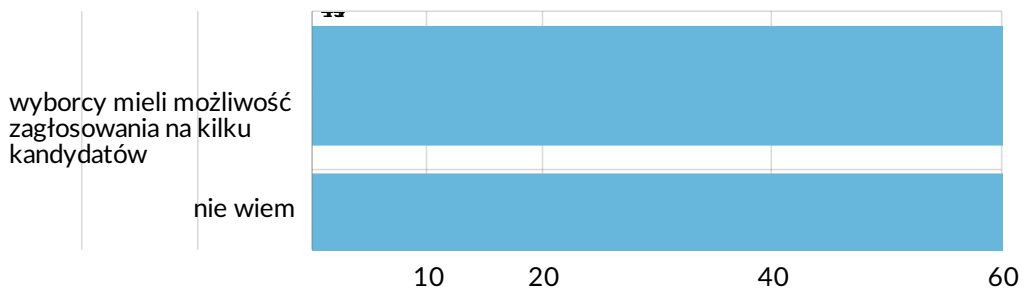
0 50 100

głosy (w proc.)

Źródło: *Jakiego systemu wyborczego chcą Polacy?*, Komunikat z badań CBOS, 94/2015, cbos.pl [dostęp: 02.12.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Czy Pan(i) zdaniem lepiej by było, gdyby w wyborach do sejmu:

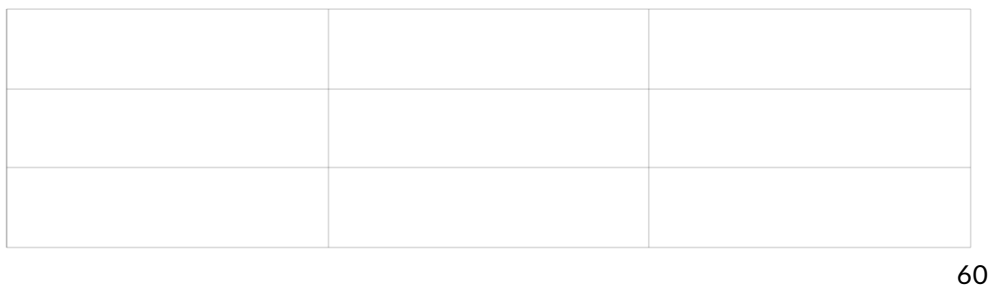

głosy (w proc.)

Źródło: *Jakiego systemu wyborczego chcą Polacy?*, Komunikat z badań CBOS, 94/2015, cbos.pl [dostęp: 02.12.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Czy Pan(i) zdaniem lepiej by było, gdyby w wyborach do sejmu:

głosy (w proc.)

Źródło: *Jakiego systemu wyborczego chcą Polacy?*, Komunikat z badań CBOS, 94/2015, cbos.pl [dostęp: 02.12.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Rozstrzygnij, które informacje dotyczące danych z badania CBOS są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
W 2015 r. respondenci w większości popierali system wyborczy, który obecnie funkcjonuje w wyborach do izby niższej polskiego parlamentu.	☐	☐
Według badania ankietowani najczęściej są zwolennikami stosowania większości względnej w wyborach do polskiego sejmu.	☐	☐
W badaniu z 2015 r. przeważa opinia respondentów zwolenników okręgów wielomandatowych z pojedynczym głosem przechodnim.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

“ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy

Rozdział 9

Wygaśnięcie mandatu posła i uzupełnienie składu Sejmu

Art. 251

§ 1. Marszałek Sejmu zawiadamia, na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej, kolejnego kandydata z tej samej listy kandydatów, który w wyborach otrzymał kolejno największą liczbę głosów, o przysługującym mu pierwszeństwie do mandatu, w przypadku:

- 1) śmierci posła;
- 2) upływu terminu do wniesienia odwołania od postanowienia Marszałka Sejmu o wygaśnięciu mandatu;
- 3) nieuwzględnienia odwołania od postanowienia Marszałka Sejmu o wygaśnięciu mandatu przez Sąd Najwyższy.

Źródło: Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy, dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl [dostęp 22.06.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy uzupełnienie składu sejmu po wygaśnięciu mandatu polskiego posła można określić mianem kooptacji. Uzasadnij swoje zdanie.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autorka: Dorota Czarny

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: System wyborczy

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

3) wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej; na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową; analizuje potencjalne wady i zalety każdego z tych systemów wyborczych.

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

10) porównuje typy systemów wyborczych i analizuje ich wpływ na systemy partyjne; porównuje systemy wyborcze obowiązujące w wyborach w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje istotne elementy systemu wyborczego;
- charakteryzuje polski system wyborczy;

- wyjaśnia, czym jest system wyborczy;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- mapa myśli;
- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty i markery;
- kartki do losowania dla grup.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Uczniowie mają za zadanie zapoznać się z treścią e-materiału, aby aktywnie uczestniczyć w lekcji.
2. Nauczyciel przedstawia temat i cele lekcji.
3. Uczniowie własnymi słowami starają się odpowiedzieć na pytanie o to, czym według nich jest system wyborczy. Po przedstawieniu wszystkich propozycji następuje weryfikacja i selekcja odpowiedzi, która utworzy mapę myśli.
4. Prowadzący prosi klasę o stworzenie czterech zespołów. Każdy z nich wybiera sobie osobę koordynującą pracę. Osoby te losują kartkę z zagadnieniem do opracowania – jednym z elementów systemu wyborczego.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie mają za zadanie wyszukać najistotniejsze informacje na temat wylosowanego elementu. Szukają również przykładów realizacji tego elementu w państwach europejskich. Nauczyciel rozdaje arkusze, markery i wyznacza czas pracy.

2. Prowadzący zaprasza poszczególne grupy pod tablicę, aby przedstawiły swoje wiadomości dotyczące opracowywanego państwa – jedna osoba dopisuje na tablicy najważniejsze informacje, które nie były uwzględnione na początku lekcji.

3. Nauczyciel prosi o wskazanie różnic między elementami systemu wyborczego w krajach europejskich. Następnie klasa charakteryzuje pod tym względem Polskę. Propozycjami uzupełniają mapę myśli w multimedium.

6. Prowadzący wskazuje ćwiczenia w e-materiale do samodzielnego wykonania. W kolejnym kroku uczniowie wspólnie omawiają odpowiedzi.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie w parach mają przygotować po dwa wnioski do dzisiejszej lekcji, najtrafniejsze zostają zapisane jako notatka w zeszycie.

2. Uczniowie dokonują samooceny – najaktywniejsi otrzymują oceny cząstkowe.

Praca domowa:

Utrwalić powtarzany materiał do sprawdzianu.

Wykonać samodzielnie pozostałe ćwiczenia w e-materiale.

Ułożyć trzy pytania, które mogłyby pojawić się na sprawdzianie z dzisiejszej lekcji.

Materiały pomocnicze:

Bartłomiej Michalak, *Mieszane systemy wyborcze: hybryda czy nowa rodzina systemów wyborczych?*, cejsh.icm.edu.pl.

Electronic Guide, *UK Election Statistics: 1918-2019*, electionguide.org.

Electronic Guide, *Election for National Assembly of France*, electronicguide.org.

Electronic Guide, *Election of Dutch Second Chamber*, electronicguide.org.

Federal Republic of Germany. Elections To The Federal Parliament (Bundestag), osce.org.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., sejm.gov.pl.

Mariusz Ruszel, *Proporcjonalny czy większościowy system wyborczy – przedyskutuj problem, wskazując polityczne konsekwencje różnych typów systemów wyborczych*, Łódź 2003.

Idea, *Electoral System Desing Database*, idea.int

Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, sip.lex.pl, 12.04.2001 r.

Wojciech Sokół, *Główne tendencje w polityce reform wyborczych w wyborach parlamentarnych*, annales.umcs.lublin.pl.

Wybory parlamentarne w Polsce w 2007 r., wikipedia.org.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie na podstawie mapy myśli mogą przygotować prezentację multimedialną, która zostanie wykorzystana podczas prowadzenia lekcji.